

TOIMINTAOHJE

Nuorten turvallisuutta lisäävät toimintatavat Suomen ja Viron Rotaryn järjestämässä nuorisovaihtotoiminnassa ja nuorisovaihtotoimintaan osallistuvien vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen.

Sisällys

1 Toimintaohje	2
2 Nuorten turvallisuutta edistäviä toimintatapoja	2
2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyviä haasteita nuorten koskemattomuudelle.....	3
2.2 Ennaltaehkäisy: Miten varmistaa alaikäisten turvallisuus?	4
2.3 Puuttuminen: Mitä tehdään, jos häirintää tapahtuu?	5
3 Vapaaehtoistehtävien luokittelu.....	6
3.1 Luokittelu	6
3.2 Tehtäväkuvaukset.....	6
4 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä	6
4.1 Lain soveltamisala.....	6
4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostausta	7
4.3 Miten rikosrekisteriotetta haetaan ja miten sitä käsitellään	8

1 Toimintaohje

Tämä toimintaohje on laadittu Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry:n (jatkossa ”Rotary”) kansainvälistä nuorisovaihtotoimintaa varten. Rotaryn nuorisovaihto-ohjelmiin osallistuvat nuoret ovat pääosin alle 18-vuotiaita eli alaikäisiä.

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen tarkoituksena on varmistaa ja edistää nuorten turvallisuutta Rotaryn järjestämässä vaihto-oppilastoiminnassa. Niiden avulla toiminnan järjestäjä voi ehkäistä alaikäisten koskemattomuutta ja turvallisuutta vaarantavia tekoja ja tapahtumia. Ohjeessa kuvattuja menettelyjä käytetään silloin, kun alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta on loukattu tai epäillään loukatun.

Ongelmia ehkäisevät toiminnan avoimuus ja nuorten opastaminen. Nuorten pitää tietää, kenen puoleen he voivat kääntyä, jos heidän henkilökohtaista koskemattomuuttaan on loukattu tai heidän mieltään askarruttavat omaan turvallisuuteen ja koskemattomuuteen liittyvät asiat.

Ohjeen kolmessa ensimmäisessä luvussa käydään läpi nuoren turvallisuutta edistäviä toimintatapoja ja esitellään vapaaehtoistehtävien luokittelu. Ohjeen neljäs luku käsittelee lakia lasten (eli tässä tapauksessa alaikäisten nuorten) kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) sekä rikosrekisteriotteen hakemista ja käsittelemistä.

Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140148>

2 Nuorten turvallisuutta edistäviä toimintatapoja

Toimintaohjeen tavoitteena on, että Rotaryn jäsenet vapaaehtoistoiminnan järjestäjinä sekä maahan saapuneiden vaihto-oppilaiden isäntäperheet, sitoutuvat nuorten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin.

Turvallisuudella ja koskemattomuudella tarkoitetaan tässä sitä, että

- nuoren perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat
- nuoren henkilökohtaista koskemattomuutta kunnioitetaan
- nuoren turvallista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tuetaan
- nuorta suojellaan seksuaalirikoksilta, väkivaltarikoksilta, houkuttelulta huumeiden käyttöön ja muilta nuoren turvallista kasvua uhkaavilta tekijöiltä.

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojen avulla

- edistetään nuorta suojaavan toimintakulttuurin syntymistä
- tuetaan nuorten turvallista osallistumista toimintaan
- vahvistetaan nuorten tietoisuutta omista oikeuksistaan.

2.1 Vapaaehtoistoiminnassa esiintyviä haasteita nuorten koskemattomuudelle

Nuorille järjestettävässä vapaaehtoistoiminnassa on tavoitteena päihteetön, väkivallaton ja turvallinen ympäristö. Kuitenkin, kuten muutenkin yhteiskunnassa, nuoret voivat myös vapaaehtoistoiminnassa joutua alttiiksi kaltoinkohtelulle.

Tässä luvussa kuvataan vapaaehtoisten rikostaustan selvittämistä koskevan lain tavoitteita siltä osin, mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja hyväksikäytöllä. Seksuaalisessa häirinnässä lähtökohtana on aina häirinnän kohteen oma kokemus. Häirinnän kohteena voivat olla kaikki sukupuolet.

Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- nimittely
- sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävytteiset some-kirjoitukset
- halventavat ja seksistiset viisit
- toistuvat seksuaalissävytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisena toimivan aikuisen suhde nuoreen on useimmiten valtasuhde. Aikuisen tulee pitäytyä flirtistia ja sukupuolisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole hyvien käytöstapojen mukaisia ja joilla voi olla vahingollisia seurauksia nuoren kehitykselle.

Häirintää voi tapahtua myös nuorten välisissä suhteissa. Huonoa käytöstä on esimerkiksi panettelu, ”huorittelu”, ”homottelu” tai muu loukkaava nimittely. Aikuisen kasvatustehtävään kuuluu näihin tilanteisiin puuttuminen. Nuorten rajat ovat aikuisen vastuulla. Puuttumattomuus tulkitaan usein äänettömäksi hyväksymiseksi, vaikka se olisikin aikuisen neuvottomuutta tai pelkoa.

Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän tuntee tulleen häirityksi, asia tulee ottaa vakavasti.

Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen itsemääräämiseen. Ollessaan vaihdossa vieraassa kulttuurissa nuori ei aina voi tietää, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla vastustaa vieraan aikuisen auktoriteettia. Nuorelta ei siis voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa ilmaista pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä. Ei voida myöskään olettaa, että nuori pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen.

Seksuaalisuus voi olla häpeän, loukkauksen, haavoittuvuuden ja hämmennyksen aluetta. Siksi seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut nuori ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä.

On ensiarvoisen tärkeää, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset

ongelmat ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epätervettä vallankäyttöä on aihetta epäillä. Avoin ja jatkuva, ketään syyttelemätön keskustelukulttuuri on paras suoja ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

2.2 Ennaltaehkäisy: Miten varmistaa alaikäisten turvallisuus?

Vapaaehtoisen kansainvälisen nuorisovaihtotoiminnan järjestäjänä Rotary pyrkii ennakoivasti varmistamaan alaikäisten turvallisuuden vaihto-oppilastoiminnassa:

a) Sovitut käytännöt alaikäisten turvallisuutta koskevien asioiden käsittelemiseksi

- Rotary on laatinut ohjeistuksen toimenpiteistä ja käytännöistä, joilla edistetään alaikäisten turvallisuutta.
- [Ohjeistus löytyy nuorisovaihdon kotisivuilta](#) (RYE Abuse and Harassment Prevention Policy)
- Nuorisovaihdon monipiiri tarkistaa ja päivittää ohjeistuksen vuosittain.
- Perehdytys ohjeistukseen ja siihen tehtyihin muutoksiin on erityisen tärkeää ja siksi vuosittain järjestetään koulutusta niin uusille kuin vanhoille toimijoille.
- Vastuuhenkilö alaikäisten turvallisuutta koskevissa kysymyksissä on kunkin Rotarypiirin nuorisovaihdon puheenjohtaja, jonka nimittää piirin kuvernööri.
- Ohjeistuksessa on kuvattu miten toimitaan mahdollisen häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyn ilmetessä.

b) Häirintää ehkäisevän ilmapiirin vahvistaminen

- Vuosittaisissa koulutustilaisuuksissa mietitään, miten voidaan edelleen vahvistaa avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti ja jossa nuorille korostetaan, että kaikista asioista voidaan puhua yhdessä. Mietitään yhdessä, millaiset toimintatavat edistävät avoimuutta ja hyviä hallintotapoja.
- Vuosittaisissa koulutustilaisuuksissa lisätään toiminnassa mukana olevien tietoisuutta häirinnästä ja sitä koskevista toimintaohjeista. Varmistetaan, että ohjeet ja käytännöt ovat kaikkien tiedossa ja helposti löydettävissä nuorisovaihdon nettisivuilta.
- Tiedotetaan nuorten vanhemmille nuorten turvallisuutta koskevista kysymyksistä osana muuta tiedottamista vaihto-oppilaiden ja heidän vanhempiansa koulutustilaisuuksissa.
- Varmistetaan, että nuoret tietävät turvaverkkonsa, mitä tehdä ja keneen voi olla yhteydessä, jos tuntee oman turvallisuutensa uhatuksi. Seksuaalisesta häirinnästä tai hyväksikäytöstä puhuminen ei saa olla tabu, vaan yksi keskusteluteema muiden joukossa.

c) Käytännöt alaikäisten kanssa toimivien vapaaehtoisten rekrytointiin

- Kaikki Rotary-nuorisovaihtotoimintaan mukaan tulevat vapaaehtoistoimijat ja isäntäperheet haastatellaan.
- Vapaaehtoistoimijoiden ja isäntäperheiden taustat selvitetään mukaan lukien rikosrekisteriotteen tarkistaminen.
- Vapaaehtoistoimijan sekä isäntäperheen sitoumuksessa on kirjattu vastuut sekä sitoutuminen vaihto-oppilaiden turvallisuutta koskeviin ohjeisiin.
- Vapaaehtoistoimijoilta sekä isäntäperheiltä edellytetään osallistumista järjestettyyn koulutukseen, jossa käsitellään tässä ohjeessa esiin tuotuja asioita ja menettelytapoja.

d) Lisätään toiminnan läpinäkyvyyttä

- Rotaryn nuorisovaihtotoiminta suosii tiimityötä toimittaessa alaikäisten kanssa. Toiminta pyrkii siihen, että ryhmässä on aina vähintään kaksi aikuista.
- Toiminta on avointa, johon vaihto-oppilaiden vanhemmat pääsevät tutustumaan.

- Vaihdon aikana Rotaryn vapaaehtoistoimijat vierailevat vaihto-oppilaan isäntäperheissä.

2.3 Puuttuminen: Mitä tehdään, jos häirintää tapahtuu?

Tässä luvussa kuvataan, miten toimitaan häirintä- tai hyväksikäyttöepäilyjen tai -tapausten ilmaantuessa. On muistettava, että vastuu asian hoitamisesta on yksin aikuisilla, ei nuorella.

a) Varmistetaan koulutuksella ja informaation jakamisella, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapausten varalle luoduista käytännöistä. Ikävissäkin tapauksissa on helpompi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja ne ovat kaikkien tiedossa. On erittäin tärkeää, että nuoret tietävät oman turvaverkkonsa ja keneen he voivat olla yhteydessä.

b) Tarkistetaan huolellisesti kaikki valitukset ja epäilyt. Niihin tulee aina suhtautua vakavasti. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan epäily hyväksikäytöstä, vaan pikemminkin huoli siitä, että aikuisen tai nuoren käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, siihen tulee puuttua. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä osapuoliin ja nuoren vanhempiin.

c) Puututaan häirintäepäilyihin välittömästi. Jos on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos eli rikoslaissa mainittu teko, on otettava viipymättä yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen. Toiminnanjärjestäjän tulee olla yhteydessä myös nuoren vanhempiin. Poliisi selvittää, onko tapahtunut rikos, missä olosuhteissa se on tapahtunut ja keitä asia koskee.

d) Hyödynnetään ulkopuolisia asiantuntijoita. Tilannetta ei kannata hoitaa yksin, vaan ottaa yhteyttä neuvoa antavaan ammattiasiantuntijaan, esimerkiksi [tukinainen.fi](https://www.tukinainen.fi), josta nimestä huolimatta kaikki sukupuolet voivat saada asiantuntijan kriisikeskusteluapua ja neuvoja asian jatkokäsittelyä varten. Suomalaisten ammattilaisten keskusteluapua voi käyttää myös ulkomaiset vaihto-oppilaat ja vaihdossa ulkomailla olevat suomalaiset oppilaat.

e) Toimitaan nuorten edun mukaisesti. Nuorten turvallisuus on tärkeintä. Huolehdataan, että mahdollinen häirintä tai hyväksikäyttö eivät jatku. Mikäli aikuisen käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, se otetaan puheeksi tämän kanssa välittömästi. Mikäli nuoren käyttäytyminen aikuista kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan heti. Jos kyseessä on vakavampi epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäyminen katkaistaan, kunnes asia on selvitetty. Jos nuoren vanhemmat eivät ole tietoisia tilanteesta, heihin otetaan yhteyttä. Jos teko tai sen yritys täyttää rikoslain kuvauksen, ollaan viipymättä yhteydessä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.

f) Viestitään selvästi ja totuudenmukaisesti. Varmistetaan, että kaikkia osapuolia, mahdollista epäiltyä, uhria ja uhrin vanhempia kuullaan huolellisesti tapahtuneesta. Tehdään kaikista keskusteluista tarkat kirjalliset muistiinpanot, jotka hyväksytetään kuulluilla. Huolehdataan siitä, että kaikki osapuolet tietävät, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee toiminnan järjestäjän organisaatiossa ja miten toiminnan järjestäjä on reagoinut asiaan, esimerkiksi tehnyt ilmoituksen lastensuojeluun tai poliisille. Ulospäin viestittäessä huolehdataan sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.

3 Vapaaehtoistehtävien luokittelu

3.1 Luokittelu

Seuraavassa kappaleessa kuvataan Rotaryn nuorisovaihto-ohjelman vapaaehtoistehtävät; nuorisovaihtoasiamies ja isäntäperheen jäsen. Tehtäväkuvaukset perustuvat Rotaryn arvioon ja tekemään luokitteluun. Luokitellut tehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta voidaan tarvittaessa selvittää.

3.2 Tehtäväkuvaukset

Isäntäperheen jäsen (vanhemmat/huoltajat, muut täysi-ikäiset samassa taloudessa)

Rotaryn nuorisovaihto-ohjelmaan osallistuvat vaihto-oppilaiden isäntäperheet toimivat vapaaehtoisesti saamatta toiminnastaan taloudellista korvausta. Isäntäperheen jäsenet toimivat vaihto-oppilaan perheenä keskimäärin noin kuukaudesta puoleen vuoteen ja tarjoavat oppilaalle kodin, huolenpidon ja turvan. Isäntäperheen jäsenet opastavat vaihto-oppilasta päivittäisissä askareissa kotona ja koulussa, ohjaavat suomen kielen opiskelussa ja tukevat ongelmatilanteissa sekä koti-ikävän iskiessä. Kotona asumisen ja kodin ympäristössä tapahtuvien aktiviteettien lisäksi perhe saattaa matkustaa vaihto-oppilaan kanssa useamman päivän mittaisille matkoille pois kotipaikkakunnalta. Isäntäperheen jäsen ei voi välttyä viettämästä aikaa kahden kesken vaihto-oppilaan kanssa tämän asuessa perheessä.

Nuorisovaihtoasiamies (klubi, piiri, monipiiri)

Rotaryn organisaatiossa nuorisovaihtoasiamiehiä/naisia toimii niin paikallisella tasolla Rotaryklubeissa, piiritasolla kussakin Rotarypiirissä ja valtakunnallisella tasolla niin kutsutussa monipiiriorganisaatiossa. Nuorisovaihtoasiamiehen/naisen tehtäviin kuuluu niin Suomesta/Virosta lähtevien kuin Suomeen/Viroon saapuvienkin vaihto-oppilaiden vaihtoon liittyvien käytännön asioiden järjestäminen ja ohjaaminen sekä toimiminen niin huoltajana kuin tukihenkilönäkin joko yhdessä tai ryhmässä koko vaihdon ajan. Toiminta pitää sisällään vaihto-oppilaan opastamista, seurantaa ja tukemista päivittäisissä/viikottaisissa aktiviteeteissa sekä päivästä useampaan viikkoon kestäviä yöpymisiä sisältäviä yhteisiä retkiä, leirejä ja matkoja.

4 Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä

4.1 Lain soveltamisala

Lakia lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä sovelletaan henkilöihin, jotka toimivat vapaaehtoisena alaikäisten parissa. Vapaaehtoistoiminnan järjestäjänä Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry on se toimija, jonka nimissä alaikäisille suunnattua vaihto-oppilastoimintaa Suomessa järjestetään. Vapaaehtoistoiminnalla

tarkoitetaan toimintaa, johon henkilöt, vapaaehtoiset, osallistuvat, omasta tahdostaan, oman valintansa ja motivaationsa mukaisesti ilman työ- tai virkasuhdetta vapaaehtoistoiminnan järjestäjään. Vapaaehtoisena voidaan lain mukaan kuitenkin pitää myös henkilöitä, jotka hoitavat tehtävää työsuhteessa kolmanteen osapuoleen, mutta hoitavat tehtävää kuitenkin vapaaehtoistoiminnan järjestäjän nimissä tai välittäminä.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen on Suomessa siis vapaaehtoistehtävän järjestäjän oikeus, velvollisuutta siihen ei ole missään tilanteessa. Toiminnan järjestäjän pitää lapsen edun nimissä arvioida, mitkä vapaaehtoistehtävät ovat sellaisia, joihin valittavan henkilön rikostausta on syytä selvittää. Kysymys on nimenomaan tietyn tyyppisestä tehtävästä, ei siitä kuka henkilö tehtävää hoitaa. Kappaleessa 4.2. kuvataan ne edellytykset, joiden pitää täytyä, jotta vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää.

Oikeusrekisterikeskus merkitsee rikosrekisteriotteelle tiedot seuraavista rikoksista:

- Sukupuolisiveellisyttä loukkaava teko (pornografiarikos)
- Seksuaalirikos
- Henkirikos (tappo, murha, surma)
- Ihmiskauppa tai törkeä ihmiskauppa
- Törkeä pahoinpitely
- Törkeä ryöstö
- Huumausainerikos

Otteelle ei merkitä tietoja muista rikoksista kuin edellä mainituista. Riippumatta siitä, onko otteella merkintöjä tässä tarkoitetuista rikoksista tai toimikielloista vai ei – ns. puhdas ote – toiminnan järjestäjä tekee itsenäisesti päätöksen vapaaehtoisen rekrytoimisesta. Rekrytointipäätöstä tehtäessä on aina otettava huomioon lasten ja nuorten koskemattomuuden ja turvallisuuden varmistaminen.

Vapaaehtoisella voi olla hallussaan esimerkiksi työsuhdetta varten tai opintoihin kuuluvaa työharjoittelua varten saatu rikosrekisteriote, jota hän voi hyödyntää vapaaehtoistehtäviin hakiessaan. Jos kaikki otteen pyytämiseksi asetetut edellytykset täyttyvät, toiminnan järjestäjä voi pyytää nähtäväksi otteen, jonka vapaaehtoinen on pyytänyt aiemmin muuta tarkoitusta varten Oikeusrekisterikeskukselta. Laissa ei ole määritelty kuinka pitkään ote on voimassa. Ohjeena voidaan pitää, ettei se saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Jos ote on tätä vanhempi, on toiminnan järjestäjällä perusteltu syy hakea uutta otetta Oikeusrekisterikeskukselta.

4.2 Milloin toiminnan järjestäjällä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostausta

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjän pitää olla rekisteröity yhdistys tai säätiö, muu rekisteröity yhteisö tai yksityinen elinkeinonharjoittaja, jotta sillä on oikeus selvittää vapaaehtoisen rikostaustaa. Rotaryn nuorisovaihdon tapauksessa toiminnan järjestäjä Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry on rekisteröity yhdistys.

Toiminnan järjestäjä voi saada vapaaehtoista koskevan rikosrekisteriotteen vain, jos vapaaehtoinen on antanut kirjallisen suostumuksensa otteen hakemiseen. Suostumus ilmoitetaan sitä varten tehdyllä [lomakkeella](#), joka löytyy rye.fi -kotisivuilta. Täytetty ja allekirjoitettu lomake liitetään rikosrekisteriottehakemukseen.

Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että vapaaehtoinen on saanut tiedon rikosrekisteriotteen tarkoituksesta ja sen käytöstä, rikosrekisteriotteen sisällöstä ja siihen liittyvästä tietojenkäsittelystä.

Toiminnan järjestäjä voi selvittää vapaaehtoisen rikostaustan, jos kysymyksessä on tehtävä, johon kuuluu:

1. säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa
2. henkilökohtaista vuorovaikutusta alaikäisen kanssa
3. tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida turvata siitä huolimatta, että toiminnan järjestäjällä on käytössä toimintaa koskeva ohje tai tietty menettelytapa, jolla pyritään turvaamaan lasten henkilökohtainen koskemattomuus.

Lisäksi edellytetään, että:

- a) toiminnan järjestäjällä on käytössään toimintaansa koskeva ohje tai menettelytapa, jolla turvataan lasten henkilökohtainen koskemattomuus
- b) toiminnan järjestäjä on ennalta arvioinut, mitkä ovat sellaisia vapaaehtoistehtäviä, joihin valittavan vapaaehtoisen rikostausta on syytä selvittää.

Vapaaehtoisen rikostausta voidaan selvittää silloin, kun hänelle on tarkoitus antaa ensimmäistä kertaa jokin tietty, etukäteen yksilöity tehtävä ja silloin, kun henkilön tehtävänkuva on muotoutumassa sellaiseksi, että se täyttää edellä luetellut edellytykset. Rikosrekisteriote voidaan pyytää vain niistä vapaaehtoisista, jotka ovat tulleet mukaan toimintaan 1.5.2014 tai tämän jälkeen tai joiden tehtävänkuva 1.5.2014 jälkeen muuttuu sellaiseksi, että otteen pyytäminen on lain mukaista. Toiminnan järjestäjä voi selvittää myös alaikäisen, 15 vuotta täyttäneen vapaaehtoisen rikostaustan.

Toiminnan järjestäjä voi pyytää rikosrekisteriotteen vapaaehtoiselta jo siinä vaiheessa, kun häntä valitaan koulutukseen tai valmennukseen, joka on tehtävän hoitamisen edellytyksenä. Jos koulutuksen tai valmennuksen suorittamisen ja vapaaehtoistehtävän aloittamisen välinen aika on pitkä, toiminnan järjestäjä voi oman harkintansa mukaan selvittää vapaaehtoisen rikostaustan uudelleen. Ei kuitenkaan silloin, jos edellinen ote on annettu alle 6 kuukautta aiemmin. Rikostaustaoitteella ei ole säädettyä voimassaoloaikaa. Uusien otteiden pyytämisessä tulee käyttää harkintaa.

Kun toiminnan järjestäjä hakee vapaaehtoista laissa tarkoitettuihin tehtäviin, sen on ilmoitettava, että vapaaehtoisen rikostausta on tarkoitus selvittää.

4.3 Miten rikosrekisteriotetta haetaan ja miten sitä käsitellään

Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry hakee rikosrekisteriotetta kirjallisesti Oikeusrekisterikeskuksen sähköisen asioinnin kautta tai lähettämällä sähköpostia rikosrekisteri@om.fi

Kaikki hakemukseen liittyvät asiakirjat ja liitteet tulee olla mukana samassa lähetyksessä Oikeusrekisterikeskukselle.

Hakemuksessa Oikeusrekisterikeskukselle ilmoitetaan muun muassa vapaaehtoistehtävän järjestäjän nimi ja rekisteröintitunnus: Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry - Finlands och Estlands Rotaryservice rf, rekisterinumero 101.539 (Y-tunnus 0217038-8)

Rikosrekisteriote toimitetaan postitse vapaaehtoistoiminnan järjestäjän Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry:n yhdyshenkilölle.

Jokaisella nuorisovaihtoa toteuttavalla Suomen ja Viron Rotarypalvelu ry:n piirillä (1385, 1390, 1410, 1420 ja 1430) on oma yhdyshenkilö, joka tuntee oman piirinsä klubit ja toimijat ja joka on mukana päättämässä, annetaanko vapaaehtoiselle kyseessä oleva tehtävä vai ei. Muilla henkilöillä ei ole oikeutta nähdä vapaaehtoisen rekisteriotetta eikä heille voida ilmaista otteella olevia tietoja. Yhdyshenkilöllä on vaitiolovelvollisuus. Tietoja ei saa ilmaista sen jälkeenkään, kun yhdyshenkilö ei enää ole siinä tehtävässä, jossa hän on tiedon saanut. Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta voi seurata rikoslain mukainen rangaistus.

Vapaaehtoisen henkilötunnus on tärkein vapaaehtoisen yksilöivä tieto hakemuksessa. Ellei hakijalle ole annettu suomalaista henkilötunnusta, ilmoitetaan vapaaehtoisen syntymäaika ja -paikka, kotikunta, yhteystiedot, kansalaisuus ja ammatti.

Vapaaehtoistehtävät, joita varten ote tilataan ovat

- nuorisovaihtoasiamies
- isäntäperheen täysi-ikäinen jäsen
- rotary- tai rotex-vapaaehtoinen, joka toimii valvojana rotaryn nuorille järjestämissä tapahtumissa, kuten leireillä, matkoilla ja muissa vastaavissa tyypillisesti yli yön kestävässä tapahtumissa.

Tehtäväkuvauksen pitää olla sellainen, että viranomainen pystyy sen perusteella arvioimaan, onko vapaaehtoistehtävän järjestäjällä lakiin perustuva oikeus pyytää rikosrekisteriotetta.

Jos vapaaehtoinen ei tule kohtuullisen ajan kuluessa noutamaan toiminnan järjestäjälle lähetettyä rikosrekisteriotetta, ote hävitetään luotettavalla tavalla, esimerkiksi silppuamalla. Neljän viikon aikaa voidaan pitää ohjeellisenä kohtuullisena aikana. Otteen voi vapaaehtoisen omasta pyynnöstä postittaa hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Arkaluonteisten tietojen lähettämistä esimerkiksi suojaamattomassa sähköpostissa tulee harkita tarkkaan.

Toiminnan järjestäjä voi ennen otteen hävittämistä tai postittamista merkitä sallitut tiedot – vapaaehtoisen nimen, otteen tarkistamisen päiväyksen ja otteen päiväyksen – rekisteriinsä. Toiminnan järjestäjä ei saa tehdä vapaaehtoisen henkilötietoihin muita merkintöjä kuin tiedon siitä, että rikosrekisteriote on tarkistettu sekä otteen päiväyksen. Vapaaehtoisen henkilötietoihin ei saa koskaan tehdä merkintää siitä, onko otteelle merkitty rikostietoja vai ei.